

بنام خدا

دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(ه)

دانشکده معماری و شهرسازی

گروه معماری

شیوه‌نامه پروپوزال دکتری معماری

دانشجویان از بدو ورود به مقطع کارشناسی‌ارشد و دکتری بارها کلمه “پروپوزال” را شنیده‌اند و ممکن است برخی نیز این سؤال برایشان پیش بیاید که پروپوزال چیست؟ و تفاوت آن با پایان‌نامه یا رساله به چه صورت است؟ پروپوزال یا Proposal در فرهنگستان ادب فارسی به “پیشنهاد پژوهشی” ترجمه شده است.

پروپوزال در واقع یک طرح کلی از رساله است که پژوهشگر پیش از تهیه پایان‌نامه، رساله یا پروژه تحقیقی و پژوهشی باید با رعایت اصول و قواعد مربوطه به تهیه آن بپردازد. به طور کلی پیشنهاد پژوهشی یا پروپوزال باید در راستای ارائه راهکار برای رفع یک نیاز پیشنهاد گردد. برای اینکه بتوانیم پروپوزالی بنویسیم که بتواند نظر داوران را جلب نماید ملزم به رعایت نکات و اصول مشخص هستیم که ما در این نوشتار به نکات مهم آن اشاره می‌نماییم.

مراحل اصلی برای نگارش یک پروپوزال صحیح و اصولی

برای تهیه پروپوزال، در سایت تحصیلات تکمیلی دانشگاه یکسری فرم‌های مشخص وجود دارد که دانشجو باید بعد از تهیه نمودن آن و وارد کردن تمامی اطلاعات لازم، آن را برای تصویب به دانشکده محل تحصیل خود ارائه دهد. ما در این قسمت قصد داریم مراحل و بدنه اصلی یک پروپوزال را برای پژوهشگران دکتری به تفصیل بیان نماییم.

گام اول: مشخص نمودن موضوع پژوهش

انتخاب موضوع پژوهش اولین و مهم‌ترین مرحله برای شروع پروپوزال نویسی می‌باشد. پژوهشگر باید ابتدا مشخص نماید که روی چه موضوعی قصد مطالعه و پژوهش دارد. انتخاب عنوان و موضوع درست و در سطح مناسب در نوشتن رساله بسیار اهمیت دارد. متأسفانه سطح بسیار پایین موضوعات برخی از رساله‌ها در دوره تحصیلات تکمیلی و پرداختن به موضوعات بسیار سنگین در دوره‌های پایین‌تر، کیفیت پژوهش‌های ارائه شده را کاهش داده‌اند. به طور کلی موضوع پروپوزال یا رساله باید دارای شرایط زیر باشد:

- نو و بدیع باشد.
- متناسب با نیازهای روز جامعه باشد و در نهایت راهکاری برای حل مشکل ارائه نماید.
- در راستای حوزه کاری و تخصصی فرد باشد.
- قلمروهای مکانی و زمانی و همچنین اهداف پژوهش باید در عنوان مشخص باشند.
- موضوع انتخابی باید قابلیت اجرایی داشته باشد.
- به صورت جامع، مختصر، واضح و غیر سؤالی نوشته شود.

گام دوم: طرح مسئله

بیان مسئله در واقع تشریح مشکلات و تعارضاتی می‌باشد که باعث ایجاد سؤال در ذهن دانشجو گردیده است. در واقع می‌توان گفت که مسئله مطرح شده در این بخش، همان سؤالی است که ذهن پژوهشگر را درگیر خود کرده و هدف پژوهشگر از طرح سؤال ریشه‌یابی مشکلات به وجود آمده و ارائه راهکارهایی برای رفع آن‌ها است.

بهترین بخش برای توضیح دلایل به وجود آمدن این سؤال، بخش بیان مسئله می‌باشد. در این بخش توجه به عملی بودن مسئله مورد پژوهش، از اهمیت زیادی برخوردار می‌باشد. چرا که باید هیات تصمیم‌گیرنده متقاعد شوند که با انجام این پژوهش، یک محقق به دستاوردهای جدید خواهد رسید به همین دلیل محقق باید مطالعات خود را براساس مستندات انجام دهد.

گام سوم: پیشینه و مرور ادبیات پژوهش/چارچوب نظری

در کارهای پژوهشی یکی از بخش‌هایی که بسیار مورد توجه قرار می‌گیرد پیشینه پژوهش است که به آن Literature Review یا مرور ادبیات می‌گویند. در این بخش پژوهشگران باید پژوهش‌های انجام شده هم راستا با پژوهش خود را به تفکیک مقالات، کتاب، رساله و گزارش‌های علمی بیان نمایند. که برای این کار رجوع به مدارک و اسناد حول موضوع انتخاب شده، برای افزایش آگاهی ضروری می‌باشد.

از اهداف پیشینه پژوهش می‌توان به جلوگیری از دوباره کاری و سرقت ادبی، بهره‌مندی از تجربه‌های پژوهشگران گذشته، آشنایی با نقاط ضعف و قوت پژوهش‌های پیشین اشاره نمود.

در بخش مبانی نظری تحقیق، به‌منظور روشن‌نگری مفاهیم نظری و هویت مفهوم، با برشمردن ویژگی‌ها و ابعاد آن، اقدام به ارائه این بخش می‌نمایید. بدین نحو که مفاهیم اصلی و بنیادی مربوط به پژوهش خود را مشخص نموده و با بهره‌گیری از آثار و نوشته‌های اندیشمندان و نویسندگان مختلف و حتماً با استناد و با رعایت نظمی معقول، به توصیف و تشریح این مفاهیم در چارچوب علمی می‌پردازید.

چارچوب نظری به مجموعه‌ای از گزاره‌ها اطلاق می‌شود که به لحاظ نظری قادر به تبیین یا طبقه‌بندی متغیر وابسته یا اصلی تحقیق هستند. این گزاره‌ها ممکن است از یک نظریه خاص گرفته شده باشند یا تلفیقی از نظریات مختلف باشند که همگرایی آنها به لحاظ نظری توسط محقق ثابت شده باشد.

گام چهارم: اهمیت و ضرورت پژوهش

اهمیت و ضرورت موضوع پژوهش، مجموع اطلاعاتی است که مشخص می‌کند نتایج این تحقیق، تا چه حد برای محقق و نیز تا چه حد برای دیگران مفید و مؤثر می‌باشد. به هنگام نوشتن اهمیت و ضرورت موضوع پژوهش توجه داشته باشید که اول، مشخص کنید که این پژوهش چه موردی را برای دیگران روشن خواهد کرد و یا در چه موردی اطلاعات جدیدی در اختیار دیگران خواهد گذاشت. دوم، نتایج حاصل از این پژوهش در کجا و کدام قسمت و چگونه مورد استفاده قرار خواهد گرفت.

معمولاً اهمیت و ضرورت تحقیق را به معنای یکدیگر بکار می‌برند که اصلاً درست نیست. وقتی از اهمیت تحقیق سخن می‌گوییم، یعنی بیان می‌کنیم که این تحقیق از نظر چه ابعاد و مؤلفه‌هایی مهم است که در یک نگاه کلی، اهمیت تحقیق از دو بعد قابل بررسی است:

الف: از باب نظری، پژوهش گر در نگارش اهمیت تحقیق خود باید بتواند با توجه به دانش، نظریات و ادبیات موجود، دلایل مهم بودن مسئله تحقیق را بیان کند. او برای این کار، باید نشان دهد که تحقیق مزبور، از دیدگاهی جدید و خلاقانه به مسائل نگاه می‌کند.

ب: از باب عملی (کارکردی)، معمولاً تحقیقات برای جامعه از ابعاد مختلفی اهمیت دارد. مثلاً نتایج تحقیق می‌تواند کدام مشکل جامعه را حل کند؟ یا در کدام سازمانها می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. این اهمیت انجام تحقیق از بعد عملی یا کاربرد نتایج تحقیق در شرایط واقعی است.

ضرورت تحقیق با رویکرد به دو مؤلفه «زمان» و «مکان» صورت می‌گیرد. بنابراین، گاهی موضوعاتی مهم هستند؛ اما ضروری نیستند. این نکته نیز حائز اهمیت است که در تحقیق و فرآیند آن، تعدادی زیاد موضوع مهم بالقوه وجود دارند؛ اما موضوعات ویژه‌ای هستند که ضرورت انجام پیدا می‌کنند.

می‌توان از طریق ارائه خلاصه‌ای از نوشته‌های صاحب‌نظران و خبرگان آگاه که موضوع را ضروری می‌دانند و خواستار تحقیق بر روی این مسائل هستند، ضرورت تحقیق را به اثبات رسانید و یا درباره آن استدلال کرد. ارائه آمار و ارقام از رویدادها و تأکیدی که به وسیله متخصصان و صاحب‌نظران در یک زمان خاص یا مکان خاص صورت می‌گیرد، بیان‌کننده این است که تحقیق مورد نظر از ضرورت خاصی برخوردار است و به عبارت دیگر، تأثیر انجام تحقیق در حل مسائل بخش‌های مختلف جامعه و ایجاد تحول در یک جامعه خاص یا حل مشکلات در یک مکان خاص بیان می‌شود.

گام پنجم: تعیین اهداف پژوهش

در این بخش پژوهشگر باید اهداف کلی و اهداف فرعی و کاربردی انجام پژوهش را به روشنی مشخص نماید. اهداف کلی اهدافی هستند که به طور مستقیم از موضوع پژوهش ناشی می‌شوند. اهداف فرعی و کاربردی نیز اهدافی هستند که نشأت گرفته از مسئله پژوهش و اهداف کلی هستند و یا به عبارتی زیر مجموعه اهداف کلی هستند. این اهداف مشخص می‌کنند که چه چیزهایی در این پژوهش، تحقق می‌یابند و چه چیزهایی تحقق نخواهند یافت.

گام ششم: سؤالات پژوهش

نکته بسیار مهم این است که ارتباط تنگاتنگی بین سؤالات پژوهش و عنوان، اهداف و فرضیه در رساله وجود دارد. سؤالات پژوهش در تدوین رساله دقیقاً برگرفته از اهداف کلی و فرعی خواهند بود. سؤالات پژوهشی باید با نظامی نظام‌مند و به ازای هر هدف ویژه، یک سؤال پژوهشی و دقیقاً با همان متغیر یا متغیرهای موجود در آن هدف ویژه طرح گردد.

لازم است بدانید که انجام مراحل بعدی پژوهش تحت تأثیر کیفیت سؤالات پژوهش و دقتی است که در نگارش آن بکار می‌برید. سؤالات پژوهش، محورهایی که پژوهش در پی دستیابی به آن است را به وضوح بیان می‌نماید.

با وجود آنکه سؤالات پژوهش در تدوین رساله از اهداف کلی یا فرعی منتج می‌شوند، در عین حال، نقش مهمی در شفاف شدن اهداف و مراحل کار پژوهش ایفا می‌نمایند.

ویژگی سؤالات پژوهشی:

- باید ساده، روان و غیرقابل تفسیر باشند.
- با انجام پژوهش حاضر امکان پاسخگویی به آنان وجود داشته باشد.
- از نظر تعداد با اهداف کلی و فرعی متناظر باشند و گستره و دامنه محدودی داشته باشند و از نظر زمانی امکان پاسخ به آنان در بازه زمانی پژوهش مقدور باشد.

گام هفتم: فرضیه پژوهش

در واقع فرضیه یک پژوهش پیشنهاد یا پیش‌بینی منطقی و یا پاسخ احتمالی سؤالات تحقیق (در صورت مطرح بودن فرضیه) هستند که پس از آزمون و خطا و بررسی یافته‌های پژوهش رد یا قبول می‌شوند. همانند اهداف پژوهش، فرضیه نیز باید به طور کامل، واضح و روشن و با استفاده از واژه‌های قابل اندازه‌گیری بیان شود. البته لازم به ذکر است که پذیرش یا رد فرضیه هیچ گونه اثر سویی بر پژوهش یا محقق نخواهد داشت.

گام هشتم: روش‌ها و مراحل اجرای پژوهش

یکی از نکات مهمی که یک محقق باید در زمان انجام پژوهش به آن توجه نماید ارائه روش‌های انجام پژوهش می‌باشد. اشاره به روش‌های گردآوری داده‌ها، جامعه آماری و نمونه مورد آزمایش، روش‌های نمونه‌گیری، ابزار و روش‌های جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها و نرم افزارهای مورد نیاز از مواردی هستند که باید در این قسمت به آن پرداخته شود. و در آخر برنامه زمان پیشنهادی اجرای رساله ارائه می‌شود.

گام نهم: منابع و مآخذ

یکی از نکاتی که در نوشتن پروپوزال باید در نظر داشته باشید استفاده از منابع علمی معتبر می‌باشد. تمامی داده‌هایی که در متن به آن اشاره شده باید با ذکر منبع در این قسمت از پروپوزال نوشته شود. و باید به ترتیب حروف الفبا بر حسب نام خانوادگی نویسنده و به تفکیک زبان منابع باشد (طبق شیوه‌نامه دانشکده اقدام شود).

برای نوشتن پروپوزال نکات زیر را رعایت کنید

- دانشجویان و پژوهشگران مقطع دکتری، لازم است برای نوشتن پیشنهاد پژوهشی یا پروپوزال خود به نکات زیر توجه نمایند.
- فونت استاندارد برای تایپ و نوشتن پیشنهاد پژوهشی و پروپوزال به زبان فارسی "B Nazanin" با اندازه ۱۲ و کلمات لاتین با فونت "Times and New Romans" با اندازه ۱۰ می‌باشد.
- حداقل حجم استاندارد برای پروپوزال دوره دکتری ۱۰ صفحه می‌باشد.
- در نوشتن پروپوزال سعی کنید بیشتر از منابع جدید و به روز استفاده کرده و علاوه بر منابع فارسی از منابع خارجی نیز استفاده نمایید.

تنظیم در زیر گروه دکتری معماری

مورخ ۱۳۹۹ / ۱۰ / ۰۸